

Kuran'daki *Salât* ve Namaz Araştırması – 3

Hadislerde *Salât*

Selim Çalışkan

Temmuz 2020

gerceginkitabi.wordpress.com/about

gerceginkitabi.com/about

Bir an için *salât*ın namaz olduğunu varsayarak soralım: Yüzlerce ayet namazdan söz ediyorsa, Kuran'ı ne zaman ve nasıl öğreneceğiz? Kuran dersinin gerekliliği, Elçi'nin bunu yoğun olarak yapmış olması ama Kuran'da bu dersi düzenleyen veya bu dersten söz eden tek bir ayetin olmaması makul müdür? Kuran'da Kuran dersinin adı olmayabilir mi? İbrahim'in, Musa'nın, Davut'un, İsa'nın kitapları okuyup öğrettikleri derslerinden söz edilmiyor olabilir mi? İnsanları karşılarına toplayıp onlara iyiyi, doğruyu, güzeli anlattıkları oturumların bir adı olmayabilir mi?

Sahi, Elçi'nin yoldaşları Kuran'ı ne zaman öğrendiler? Elçi'nin gündüz işi gücü var (73:20), işine beş kez ara verip namaz kılıyor ve kıldırıyor. Gece biraz uyuyor, biraz namaz kılıyor. Geriye ne kaldı? Tek mirası olan Kuran'ı hangi ara öğrendi ve öğretti? Ve neden bu denli önemli olan dersten gelenekçi-namazcı kaynaklarda sanki bir alt başlıkmişçasına çok az söz ediliyor?

Bu açmaza verilen kaçamak yanıt biliyoruz. Kuran'ın eksik olduğunu ve hadislerle başvurmak zorunda olduğumuzu söylerler. Bu yanıt, hadis kitaplarını hiç karıştırmamış birine ilk bakışta makul gelebilir. Onlarca cilt kitap, içleri kim bilir ne bilgilerle doludur, değil mi? Kimin vakti yeter onları çalışmaya? Zaten bu kısır döngünün sürüp gitmesini sağlayan şey rafa sıralanmış kalın, ağır ciltlerin tehdidi karşısında insanların gözünün korkmasıdır.

Ne var ki hadisleri incelediğimizde bu yanıtın geçersiz olduğunu anlıyoruz. Elçi'nin Kuran'ı ne zaman ve nasıl öğrettiği bilgisini hadis kitaplarında bulamıyoruz. Kuran dersi oturumunu bulamıyoruz. *Abdest* var, *salât* var, *vaaz* var, *hutbe* var. Kuran eğitimiyle ilgili hiçbir bilgi yok. Buyurun, çözelim bu bulmacayı.

Hadis savunucularının Kuran'ı hakkını vererek okumadıkları kesindir. Bunu önceki yazılarımda yeterince tartıştım ve kesin kanıtlarını sundum¹. İlginç olan, hadisleri de hakkını vererek okumuyor olmalarıdır. Hadislerin yargı kaynağı olarak kullanılamaz bilgi parçacıkları olmasının nedenlerinden biri bağlam bilgisinin olmayışıdır. Tirmizi'nin "İzin" bölümündeki hadisin birinde sözde demiş ki: "Başkasına benzeyen bizden değildir. Yahudiler parmaklarıyla, Hristiyanlar el sallayarak işaret verirler." Belki de o sırada birini bekliyorlardı, uzaktan yaklaşan gölgenin bekledikleri kişi olup olmadığını soruyorlardı ve yaptığı el işaretini gerekçe göstererek onlardan biri olmadığını düşündüğünü söyledi. Bu kadar önemsiz bir söz, bağlamı unutulunca hayat dersi sanılmaya başlandı belki. Aşağıda örneklediğim hadislerde de aynı kopukluğu, aynı yalıtılmışlığı göreceksiniz. Metinde bulunmayan bağlam bilgisini ancak kestirme veya çıkarsama yoluyla tamamlayabiliriz. Bunu yaparken elbette Ulak'ın Kuran'da bulduğumuz saygın kişiliğini, yoldaşlarının yüksek ahlakını ve temiz aklını ölçü alacağız. Böylece namazı anlattığı öne sürülen hadislerin pekâlâ Kuran dersini ve yasayı ayakta tutmayı anlatıyor olabileceğini göreceğiz.

---

¹ <https://gerceginkitabi.com/2015/03/04/neden-yalnizca-kuran/>
<https://gerceginkitabi.com/2015/05/11/hadislerin-yahudi-ve-hristiyan-kokeni/>

veya

<https://gerceginkitabi.wordpress.com/2015/03/04/neden-yalnizca-kuran/>
<https://gerceginkitabi.wordpress.com/2015/05/11/hadislerin-yahudi-ve-hristiyan-kokeni/>

Burada elbette hadislerden bir yargı çıkarmaya veya Ulak'ı daha iyi tanımaya çalışmıyoruz. *Salât*ın ne olduğunu anlamaya çalışırken hadislerden yardım alıyor değiliz; böyle bir girişim kesinlikle yanlış olacaktır. Çünkü hadis kitapları, üzerinde iki saniye düşünmeye değmeyecek saçmalıklarla doludur. Burada yalnızca bu hadisleri ilk duyan, ilk okuyan Müslüman kuşağın, bunlar üzerinde çalışan Müslüman bilginlerin bunlardan ne anlamış olabileceklerini kestiriyoruz. Bunun için de ciddiye almış, makul bulmuş olabilecekleri hadisleri inceliyoruz. Doğal olarak Kuran dersi olarak anlaşılması olanaksız olan *salât* hadislerini bu seçkinin dışında bırakıyorum. Çünkü amacımız *salât*ın ne olduğunu anlamak değildir; o iş için Kuran yetti.

Hadis kitaplarında birbiriyle uyumsuz pek çok öykü dağınık olarak bulunur. Bu kitaplardan anlamlı bir bütün çıkarmak olanaksızdır. Bundan ötürü hadislere saygı duyup okuyan, yorumlayan, onlardan içtihat çıkarmaya çalışan kişi hadislerin bir bölümünü yok sayıp işine gelenleri görmek zorundadır. Hadislerde namazın anlatıldığını öne süren kişi, kendisini destekleyecek hadisleri güzelce sıralayabilir. Ben de tersini yapıyorum, hadislerde *salât* adı altında Kuran dersinin anlatıldığını gösteren hadisleri sıralıyorum. Tezimi çürütmek hadisçilerin görevidir çünkü Kuran bağluları hadislere itibar etmezler. **Burada sunulan tez, *salât* kavramının Kuran'dan çıkan anlamının hadislerle bile desteklenebiliyor olmasıdır.**

Sonuçta bu kitapları ilk okuyan Müslüman bilginler metindeki *salât* sözcüğünden namazı anlamış olmak zorunda değiller. Kuran eğitimi ve Kuran'ı ayakta tutmayı anlamış olmaları daha büyük olasılıktır.

Hadislerin Türkçe çevirilerinde *salât* ve *salla* sözcüklerini çevirmeden bırakıyorum. Bunları *salât* için önerdiğim sözcüklerle veya gerçek anlamını yansıtan, kendi uygun gördüğünüz sözcüklerle değiştirerek okuyun. Konunun namazdan nasıl uzaklaştığını ve hadisin nasıl daha anlamlı olduğunu göreceksiniz.

Not: Arapça bilgin kıt. Arapça orijinal metni kontrol ederek İngilizce çeviriyi Türkçeye çeviriyorum. Hata olabilir. Buna rağmen yayınlanmış eski çevirilere güvenmemenizi öneririm, onlar daha bile kötü. Hadisleri de Kuran'ı çevirir gibi çeviriyorlar! Kılmak sözcüğünü gelişigüzel kullanıyorlar, metinde “*akam*” eylemi yoksa bile kendileri ekliyorlar. Piyasada bulunan hadis çevirilerini incelesek önemli hatalar bulacağımızı kestiriyorum ama buna zaman harcamaya değmez. Köşeli parantezdeki açıklama orijinal metinde yoktur.

Namaz Mı, Kuran Dersi Mi?

Hadis kitaplarında “Kuran okumak” veya “Kuran'ı öğrenmek” gibi bölümler bulamıyoruz. Bunun yerine “*salât*” konu başlığı, Sünni altı hadis kitabının da başlarında yer alır. Her ne kadar istisnasız hepsi uydurma olan hadislerin derlemesi de olsa belli bir mantık sırası izlemeleri, *salât* konusunun o dönemde nasıl anlaşıldığını gösteren bir ipucudur. Bu kitapları ilk okuyan akli başında kişiler metinde geçen *salât* sözcüğünden törensel bir “ibadeti” veya yakarma oturumunu değil, Kuran'ın öğrenileceği işlevsel bir etkinliği, kısaca Kuran dinletisini anlıyorlardı. Nitekim *salât*la ilgili başlıklar altında Elçi'nin hangi sureleri okuduğu, hangi ayetleri okuduğu, uzun surelerin her zaman okunmasının sakıncası gibi konuların konuşulduğunu okuyoruz. Bu kitapları yazarlar da, ilk çağlar okuyanlar da “*salât*” sözcüğünü görünce Kuran okumanın ve öğrenmenin kast edildiğini anlıyorlardı. Yasayı konuşmadan önce yasayı öğreneceğimiz derse katılım kurallarından söz edilmesi doğaldır.

Hadis kitaplarının bakış açısından açıklayacak olursak, doğru veya yanlış bu kuralların üzerinde kırk yarmak, daha ilk derste takılıp kalmaktır. Çoktan mühendis olarak mezun olmuş olması gereken bir kişinin cetveli nasıl tutacağı konusunda içtihat araması gibidir.

Hangi çağda olursa olsun, Kuran'ı bırakıp da hadislerden yargı çıkarmaya çalışmayı onaylamak olanaklı değildir. Ancak buna yeltenenlerin içinde görece akli başında olanlar vardı. Kendimi onların yerine koyuyor ve hadisleri öyle okuyorum.

–Hadislerin hepsinin uydurma olduğunu bilerek okuyun. Hadislerin yaratması olası kafa karışıklığının veya zihinsel hasarın sorumluluğu okuyucuya aittir.–

*“Bir gecede Kuran'ın üçte birini **okumak** olanaklı mıdır? ‘Allah Tek’tir, Samed’dir’; bunu okuyan Kuran'ın üçte birini okumuştur.”* Tirmizi, Faziletül Kuran 45/3141.²

*“Ayşe: ‘Allah'ın Elçisi'nin Kuran'ın bütününü sabaha kadar **okuduğunu** görmedim.”* İbn Mace, İkamet, 5/1409; Nesai, Savm 22/259 (2348/70).³

*“Sakıftan kurul olarak gelmiştik. ... Bize yatsıdan sonra gelir ve konuşurdu. ... Bir gün geç geldi. Dedim ki: ‘Bugün bize geç geldin ey Allah'ın Elçisi.’ Dedi: ‘Günlük Kuran payımı **okumadığımı** fark ettim ve bitirmeden çıkmak istemedim.’...”* İbn Mace, İkame, 5/1406.⁴

*“Allah'ın Elçisi mescide girdi ve Kuran'ı **okuyan** bir adamı duydu. Kim olduğunu sordu. ‘Abdullah bin Kays’ dediler. ‘Davut’un mezmurları gibi’ dedi.”* İbn Mace, İkamet, 5/1402; Buhari, Faziletül Kuran 66/72 (5048/31).⁵

*“Allah güzel sesle Kuran'ı **okuyan** birini, kölesinin şarkısını dinleyen bir sahipten daha dikkatli dinler.”* İbn Mace, İkamet, 5/1401.⁶

“Sesinizle Kuran'ı güzelleştirin.” Ebu Davut, *Salât* 8/53 (1468/506); İbn Mace, İkamet, 5/1403.⁷

*“Kuran'ı üç günden daha az sürede okuyan hiç kimse düzgün **anlayamaz**.”* Tirmizi, Kıraat 46/3202; Ebu Davut, *Salât* 6/24 (1394/477); İbn Mace, İkame, 5/1408.⁸

Salâttan Söz Ettiği Belli Olan “Kuran Okuma” Hadisleri

1

“...[Elçi] bize Kuran ve Sünnet öğretileri için yardımcılardan (ensar) yetmiş kişi gönderdi. Onlara ‘okuyucular’ deniyordu. ... Gece Kuran'ı okurlar, öğretirler ve anlamı üzerinde düşünürlerdi. Gündüz

² <https://sunnah.com/urn/631350>

³ <https://sunnah.com/urn/1286960> <https://sunnah.com/nasai/22/259>

⁴ <http://sunnah.com/urn/1286930>

⁵ <https://sunnah.com/urn/1286890> <http://sunnah.com/bukhari/66/72>

⁶ <http://sunnah.com/urn/1286880>

⁷ <http://sunnah.com/abudawud/8/53> <http://sunnah.com/urn/1286900>

⁸ <https://sunnah.com/urn/631960> <https://sunnah.com/abudawud/6/24> <http://sunnah.com/urn/1286950>

mescredi temizlerlerdi, odun toplar ve satarlar, parasıyla aç doyururlardı. ..." Müslim, İmaret 33/212 (677/41).⁹

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ، حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، أَخْبَرَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ جَاءَ نَاسٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَنْ ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يُعَلِّمُونَا الْقُرْآنَ وَالسُّنَّةَ . فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ سَبْعِينَ رَجُلًا مِنْ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُمُ الْقُرَاءُ فِيهِمْ خَالِي حَرَامٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَدَارِسُونَ بِاللَّيْلِ يَتَعَلَّمُونَ وَكَانُوا بِالنَّهَارِ يَجِئُونَ بِالْمَاءِ فَيَضَعُونَهُ فِي الْمَسْجِدِ وَيَحْتَطِبُونَ فَيَبِيعُونَهُ وَيَشْتَرُونَ بِهِ الطَّعَامَ لِأَهْلِ الصُّفَةِ وَالْفُقَرَاءِ فَبَعَثَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَعَرَضُوا لَهُمْ فَقَتَلُوهُمْ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغُوا الْمَكَانَ . فَقَالُوا اللَّهُمَّ بَلِّغْ

“Öğretirler” olarak çevirdiğim sözcük “*tederrüs*”. Bize “teheccüt namazı” diye anlatılan şeyi yapıyorlar. Yani Kuran’ı okuyorlar (*kıraat*), açıklıyorlar (*tilavet*), sorulara yine Kuran’la yanıt veriyorlar. Tıpkı Elçi’nin yaptığı gibi. Okuma oturumu ile yorumlama oturumunu ayrı veya birleşik yapmış olabilirler; bunun bir önemi yok. Bu yaptıkları gece *salâtı*dır; gece kalkışıdır. Çünkü gündüz karınlarını (ve başkalarının karınlarını) doyurma uğraşındalar, zaman bulamıyorlar (73:20).

2

Riyazüs Salihin, Müslim’den aktarıyor: “*Salâtı, kitabı en iyi okuyanız ayakta tutsun. Herkes aynı düzeyde ise Sünnet’i en iyi bileniniz tutsun. Herkes aynı düzeyde ise Medine’ye ilk göçeniniz tutsun. Herkes bunda da aynı düzeyde ise en yaşlınız tutsun. Politik konuma göre değildir.*” Bir başka söylentide “*İslam’da en eski olanınız tutsun diyor.*” Buhari’nin birçok bölümünde yinelenen bir hadise göre “*salâtı en büyük olanınız ayakta tutsun*” diyor. Rizayüs Salihin, Diğer Konular (348); Tirmizi, Salât, 2/87 (235); Müslim, Mesacit, 5/368 (673); Nesai, İmame, 10/4 (780), 10/6 (782).¹⁰

وعن أبي مسعود عقبة بن عمرو البصري رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَهُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً، فَأَعْلَمُهُمُ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ سَنًا، وَلَا يُؤْمِنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ" ((رواه مسلم)).
وفي رواية له: "فَأَقْدَمُهُمْ سَلَمًا" بدل "سَنًا": أو إسلامًا.
وفي رواية: يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَهُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، وَأَقْدَمُهُمْ قِرَاءَةً، فَإِنْ كَانَتْ قِرَاءَتُهُمْ فَيَوْمُهُمْ أَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً، فَلْيَوْمُهُمْ أَكْبَرُهُمْ سَنًا.

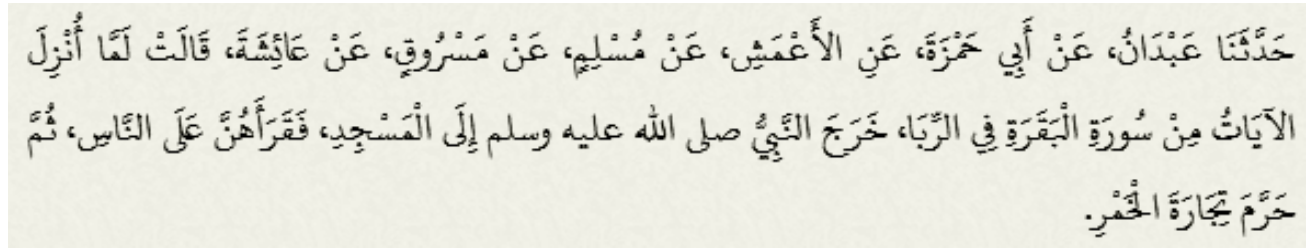
⁹ <https://sunnah.com/muslim/33/212>

¹⁰ <https://sunnah.com/riyadussaliheen/introduction/348> <https://sunnah.com/tirmidhi/2/87>
<https://sunnah.com/muslim/5/368> <https://sunnah.com/nasai/10/4> <https://sunnah.com/nasai/10/6>

Namaz için böyle ince bir seçime gerek yoktur. Burada yapılan seçim Kuran'ı ve o günlerde nasıl yorumlandığını ve nasıl uygulandığını en iyi bilen seçmeye yönelik, liyakati ölçmeye yönelik görünüyor. Demek ki burada namazdan değil, Kuran'ı öğretmekten söz ediliyor olmalı. Bir Müslüman toplulukta Kuran çalışılacağı zaman en iyi bilenin ötekilere çalıştırması gerektiği açıktır. Herkes farklı bir konuyu biliyorsa bu kez herkes kendi bildiğini başkasına aktaracaktır. Namaz kıldırmak için bunların hiçbirine gerek yoktur. Düzgün okumaya bile gerek yoktur; nasıl olsa hiç kimse anlamıyor. Metinde *salât* sözcüğü yerine Kuran dersini koyduğumuz anda kendini açıklayan bir hadis oluveriyor. "E, başka türlü nasıl olacaktı ki zaten?" diyoruz...

3

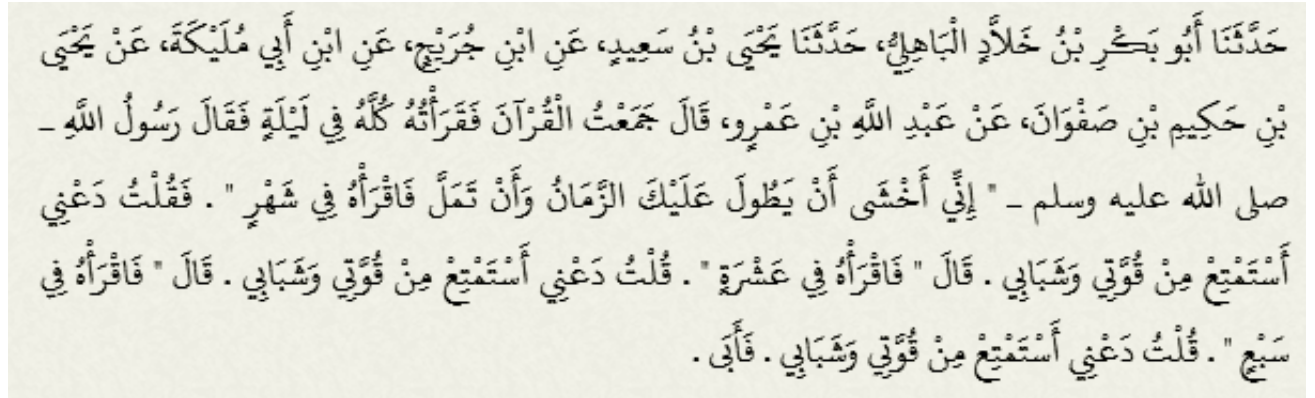
"Bakara Suresi'nin kabargıyı (faizi) yasaklayan ayeti indiğinde, Elçi mescitte bunu insanlara okudu, bir de içki satışını yasakladı." Buhari, *Salât*, 8/107 (459/73).¹¹

Buhari'nin *Salât* başlığı altına aldığı hadisi okudunuz! Namaz yok, dua yok. Yeni bir yasa bildiriliyor, Elçi gelip bu yasayı insanlara okuyor. *Salât* toplantısı tam olarak budur.

4

"Kuran'ı ezberledim ve bir gecede okurdum. Allah'ın elçisi dedi ki: 'Bir süre sonra yorulacağından korkuyorum. Okumanı bir aya yay.'..." İbn Mace, *İkame*, 5/1407.¹²

Salât sözcüğü geçmiyor, rekat sayısından söz edilmiyor. Aktaran kişinin yaptığına bugün "teheccüt namazı" deniyor, oysa Kuran'ı öğrenmeye çalışıyordu.

5

"Elçi Kuran'ı oturarak okurdu, eğilmek istediğinde ayağa kalkar ve kırk ayet okuyacak kadar ayakta dururdu." İbn Mace, *İkame*, 5/1284; Müslim, *Salât* 136/731 (16).¹³

¹¹ <http://sunnah.com/bukhari/8/107>

¹² <https://sunnah.com/urn/1286940>

مُحَمَّدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقْرَأُ وَهُوَ قَاعِدٌ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ قَامَ قَدْرَ مَا يَقْرَأُ إِنْسَانٌ أَرْبَعِينَ آيَةً .

Üstelik sahih sayılan bu hadis kitaplarda dururken bize hâlâ namazı anlatıyorlar! Elçi bizim okuduğumuz gibi oturarak Kuran okuyor.

6

“Elçi'nin karısı Ayşe: “Geç saatte yatsıdan dönüyordum. ‘Neredeydin?’ dedi. ‘Yoldaşlarımdan birinin okumasını dinliyordum, daha önce hiç kimseden böyle bir ses ve okuma duymamıştım.’ Kalktı ve dinlemeye gittik. Sonra bana döndü ve dedi: ‘Bu Salim, Ebu Huzeyfe’nin azatlı kölesi. Toplumumda böyle kişiler yaratan Allah’a övgüler olsun.” İbn Mace, İkame, 5/1399.¹⁴

حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدَّمَشَقِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَابِطِ الْجُمَحِيِّ، يُحَدِّثُ عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَتْ أَبْطَأْتُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لَيْلَةً بَعْدَ الْعِشَاءِ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ " أَتَيْنَ كُنْتِ " . قُلْتُ كُنْتُ أَسْتَمِعُ قِرَاءَةَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِكَ لَمْ أَسْمَعْ مِثْلَ قِرَاءَتِهِ وَصَوْتِهِ مِنْ أَحَدٍ . قَالَتْ فَقَامَ وَقُمْتُ مَعَهُ حَتَّى اسْتَمَعْتُ لَهُ ثُمَّ انْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ " هَذَا سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي أُمَّتِي مِثْلَ هَذَا " .

Ayşe'nin “yatsı” demesine rağmen salât sözcüğünü kullanmayıp “okuma dinliyordum” demesine dikkat edin. Çünkü salât sözcüğünden anladıkları buydu, iyi bilen biri Kuran okuyor ve kalabalık onu dinliyor. Yalnızca anlamak, öğrenmek ve anımsamak için. Bugün hiç kimse namazı “okuma dinliyordum” diye anlatmaz.

7

“Elçi'nin yanında yirmi gece kaldık. Elçi çok esirgeyiciydi. Dedi ki: ‘Ailenize dönün, onlara öğretin, onlara salât edin. Salât zamanı geldiğinde biriniz çağrı yapın, en büyüğünüz de önderlik etsin.” Buhari, Ezan, 10/25 (628/17), 10/79 (685/49).¹⁵

أَهَالَيْنَا قَالَ " ارْجِعُوا فَكُونُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَصَلُّوا، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيُؤَمِّمْكُمْ أَكْبَرُكُمْ " .

Bu hadis çeviri katliamına uğratılınca şu hale gelir: “Evinize dönün ve onlara namaz kılmayı öğretin.” Oysa “öğretin” buyruğuyla “salât edin (salla/sallu)” buyruğu aynı şeyi, dini benimsetmeyi anlatıyor. Ayrıca Elçi'nin yanına gelip yirmi gece kalışlarına dikkat edin. Elçi, konuklarına yirmi çarpı beş kez

¹³ <http://sunnah.com/urn/1285740> <https://sunnah.com/muslim/6/136>

¹⁴ <https://sunnah.com/urn/1286860>

¹⁵ <http://sunnah.com/bukhari/10/25> <http://sunnah.com/bukhari/10/79>

namaz kıldırıyor. İbrahim'in Ev'ine gelenlere yaşam dersi verdiği gibi (14:37, 22:27), Muhammed de gelenlere aynı şekilde Allah'ın yasasını anlatıyor, yani onlara *salât* ediyor (2:151-153). Muhammed'in yardımcılarının (*ensar*; 9:117) ve İsa'nın yardımcılarının (*ensar*; 3:52, 61:14) gittikleri yerde mesajı yaydıkları gibi, konuklar da evlerine dönünce yakınlarına *salât* ediyorlar. Mescitlerde itikafa girme ve hac konuları da benzer biçimde, Kuran öğrenme odaklı düşünülmelidir.

8

"Bölümünün (cüz) üzerine uyuyan olursa sabah salâtı ile öğle salâtı arasında okusun. Gece okumuş gibi yazılacaktır." İbn Mace, İkamet 5/1404; Nesai, Kıyam Elleyl 20/193 (1790/65).¹⁶

سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - " مَنْ نَامَ عَنْ جُزْئِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ - كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ . "

Hadiste iki noktanın üzerinde durmalıyız: Birincisi; günlük okunacak bölümden söz ediyor. Demek ki Kuran programlı olarak okunacak, belli bir sürede bitmesi planlanacak. Nitekim Muhammed Hamidullah, *Le Saint Coran* çevirisine yazdığı giriş yazısının 82. paragrafında Müslümanların Peygamber devrinden beri Ramazan'da "kıldıkları namazlarda" Kuran'a başlayıp bitirdiklerini yazıyor. Teravih dediğimiz şeyin kökeni de bu programlı çalışma olabilir. İkinci dikkat çekici nokta, hadisin *salât*tan "okuma" olarak söz etmesi. Demek ki hadise göre *salât*, Kuran okumaktan başka bir şey değil. "Dua" değil. Tören değil.

9

"Salâtı unutan olursa hatırlayınca salât etsin. Bunun dışında telafi veya giderme yoktur." Buhari, Mevakit 9/73 (597/37); Ebu Davut, *Salât*, 2/52 (442/160).¹⁷

حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، وَمُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَا حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ . { وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي } قَالَ مُوسَى قَالَ هَمَّامٌ سَمِعْتُهُ يَقُولُ بَعْدُ { وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي } . وَقَالَ حَبَّانُ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، حَدَّثَنَا أَنَسٌ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ .

Herhangi bir kitabı düşünelim. O kitabı ölmeden hemen önce bir kez okumak farklı, yaşam boyu her gün okumak farklıdır. Bugün sabah Kuran'ı okuyan biri bugün yararını görür. Herhangi bir eylemden elde edilecek yarar ertelenemez ki, Kuran'ın yararı nasıl ertelenebilir? Sınıfta kalan öğrenci, sınıfını bir yıl sonra yineleyebilir. Ama o yıl öğrenecekleri hemen o yıl eşzamanlı uygulanabilecek şeyler ise bu fırsatı kaçırmış olur. "Namazın kazası olmaz" kuralının dayandığı mantık budur. Bunun gerçeği, kaçan Kuran dersinin telafisinin olmamasıdır. Çünkü Allah'ın vermeyi taahhüt ettiği karşılık bu yaşamda hemen tanık olunmaya başlayacak bir karşılıktır, ölüm ötesine ertelenmez. Bu cümleden çıkarılabilecek tek ders budur.

¹⁶ <https://sunnah.com/urn/1286910> <https://sunnah.com/nasai/20/193>

¹⁷ <https://sunnah.com/bukhari/9/73> <http://sunnah.com/abudawud/2/52>

10

"Elçi iki hutbenin arasında birlerdi [tekbir söylerdi]. Bayram günü hutbelerinde çokça birlerdi [tekbir söylerdi]." İbn Mace, İkame, 5/1346.¹⁸

جَدَّوْ، قَالَ كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يُكَبِّرُ بَيْنَ أَضْعَافِ الْخُطْبَةِ يُكَبِّرُ التَّكْبِيرَ فِي خُطْبَةِ الْعِيدَيْنِ .

Hadis kitaplarında "*salât*" konu başlığı altında hutbeyle ilgili çok sayıda hadis görüyoruz. Hutbe diye ayrı bir konu başlığı açmamış olması hutbeyi *salât*'ın bir parçası saymalarından ileri gelebilir. Oysa bizim namaz algımızda namaz ayrı, hutbe ayrıdır. Bu hadiste tekbir söylediği yazılıyor. Namazda da bol tekbir vardır. Belki de *salât* ve hutbe ilk başta aynı şeydi ve sonradan Kuran okuma ve okunanların açıklanması olarak iki bölüme ayrıldı.

11

"Ben gece çatıdayken Elçi'nin okuduğunu duydum." Tirmizi (Şemali Muhammediye), Kıraat 44/318.¹⁹

جَعْدَةٌ، عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ، قَالَتْ: كُنْتُ أَسْمَعُ قِرَاءَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِاللَّيْلِ وَأَنَا عَلَى عَرِيشِي.

"*Salât* ederken duydum" demiyor. Ama Elçi o sırada *salât* ediyor, yani Kuran çalışıyor. İlmihallere sabaha kadar namaz kılınabilir ve sevap-puan biriktirilebilir ama Elçi'nin çok iyi öğrenmesi ve ezberlemesi gereken koca bir kitap vardı. Ertesi gün meydan okuyucu çoktanrıcuların ve soru soranların onu sıkıştırıp duracaklarını biliyordu (25:32-33 krş. 73:2-5). Fazladan sevap-puan almak için yitirecek zamanı yoktu. Hadisleri gerçek kabul edecek olsaydık bu hadisi böyle yorumlamamız gerekirdi.

12

"Elçi'nin ayağı şişerdi. 'Allah senin önceki ve sonraki suçlarını bağışlasın/bağışladı' diyene şöyle dedi: 'Şükreden bir kul olmam gerekiyor, değil mi?'" Hadisin *salât* sözcüğünü içeren sürümleri de var. Buhari, Tefsirünnebi, 65/4836, Rikak 81/60 (6471); Tirmizi, *Salât*, 2/265 (412); İbni Mace, *Salât*, 5/1485; Müslim, Kıyamet, 52/79 (2820).²⁰

حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْقَاضِي، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، حَدَّثَنَا زِيَادٌ، أَنَّهُ سَمِعَ الْمُغِيرَةَ، يَقُولُ قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ لَهُ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ " أَقَلَّا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا " .

¹⁸ <https://sunnah.com/urn/1286350>

¹⁹ <https://sunnah.com/urn/1803000>

²⁰ <https://sunnah.com/urn/45150> <https://sunnah.com/bukhari/81/60> <https://sunnah.com/tirmidhi/2/265> <https://sunnah.com/urn/1287680> <https://sunnah.com/muslim/52/79>

Namaz kılsaydı şişmezdi çünkü namazda sık sık çökme ve oturma vardır. Uzun süreleri oturmadan ayakta geçiriyor olmalı ki şişsin. Ayakta yaptığı iş, ister ezberinden ister kağıttan Kuran okumaktır. Kuran'ı oturarak mı yoksa ayakta mı okumanın daha verimli olduğu görece önemsiz bir tartışmadır. İlk Müslümanlar ilgili ayetlerdeki ayakta durma ifadesini mecaz olduğu kadar fiziksel de anlamış olabilirler. Veya ayakta çalışmanın daha verimli olduğunu, dikkati daha iyi topladığını deneyimledikleri için böyle yapmış olabilirler. O zamanda ve o kültürde koltuk diye bir şeyin olmadığını ve kitaptan okumanın yaygın bir iş olmadığını akıldan çıkarmayalım.

13

“Yemek hazırsa ve kamet okunduysa önce yemeğinizi yiyin.” İbn Mace, İkamet 5/988.²¹

هَيْشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ " إِذَا حَضَرَ الْعِشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَبْدَأُوا بِالْعِشَاءِ . "

İki veya dört rekat namaz, yemekten daha kısa sürer. Bu durumda yemeğini yiyen kişi namazı kaçırabilir. Oysa derste Kuran'dan bir veya iki sure okunacak. "Namaz sureleri" değil de orta veya uzun sureler seçilirse toplantı yemekten uzun sürer.

14

“Ey Allah'ın Elçisi, bana tutunacağım bir iş söyle' dedim. Dedi: 'Secde et, Allah'a secde edip de seni bir derece yükseltmediği ve günahını silmediği olmaz.” İbn Mace, İkamet 5/1487; Müslim, *Salât* 4/255 (488/43); Tirmizi, Sefer 6/60 (603/70).²²

رَسُولُ اللَّهِ أَخْبَرَنِي بِعَمَلٍ، أَسْتَقِيمُ عَلَيْهِ وَأَعْمَلُهُ . قَالَ " عَلَيْكَ بِالسُّجُودِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَظَّ بِهَا عَنْكَ خَطِيئَةٌ . "

Bu hadisteki secdenin yere kapanma hareketini anlatmadığı açıktır. "Allah'ın buyruğuna her teslim oluşunda, onun isteğine yakın her karar verişinde ona biraz daha yaklaşırsın" demek istiyor. Benzer hadisleri göz önünde bulunduracak olursak *salâtı* kast ettiğini düşünebiliriz. Kişi her *salât* oturumuna katılmasında, bir başka deyişle Kuran'ı öğrenmek ve hatırlamak üzere her çalışmasında Allah'ın çağrısına karşılık vermiş, demek ki boyun eğmiş olur. Türkçedeki "boyun eğmek" deyimini gibi, burada somuttan türeyen soyut anlam vardır.

Diyanet'in "Namaz Hadisleri" Seçkisi

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hadis.diyanet.gov.tr sayfasında "Hadis Kartelaları" bölümünde konu konu ayrılmış kırkar hadis bulunuyor. Bu konulardan biri "namaz".²³ Gelenekçi İslam yorumunu temsil ettiği

²¹ <https://sunnah.com/urn/1282830>

²² <http://sunnah.com/urn/1287700> <https://sunnah.com/muslim/4/255> <https://sunnah.com/tirmidhi/6/60>

²³ <https://web.archive.org/web/20190622235149/http://hadis.diyanet.gov.tr/Content/Books>
<https://webdosya.diyanet.gov.tr/hadis/UserFiles/Document/40HadisteNamaz.pdf>

düşüncesiyle bizim için hazır seçilmiş bulunan bu hadislerden bir kaçını görelim, bakalım namazdan mı söz ediliyor, başka bir şeyden mi.

1

"Allah'ın elçisine oturarak salâtı sordular. Dedi ki: 'Ayakta salât ederse daha iyidir. Oturarak salât eden, ayaktaakinin yarısı karşılık alır. Yatarak /uzanarak salât eden oturanın yarısı karşılık alır.'" Buhari, Taksir, 18/35 (1115).²⁴

مَبْسُورًا - قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ قَاعِدًا فَقَالَ " إِنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ "

Namaz oturarak veya uzanarak kılınmaz. Ama oturarak veya uzanarak Kuran okunabilir. Metinde hastalıktan söz edilmediğine dikkat edin. Karşılık (Ar. *ecir*) sözcüğü uyduruk hadis bağlamında bile olsa öldükten sonraki karşılığı anlatmak zorunda değil. Herhangi bir kitabı çalışan karşılığını hemen alır. Kuran, herhangi bir kitaptan daha zayıf olamaz.

2

"Buyruğun başı teslim olmak/İslam, bacağı/direği salât, sırtının/kamburunun doruğu cihattır." Tirmizi, İman, 40/11 (2616); İbni Hanbel, 5/231.²⁵

"رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ"

Bu hadiste namazdan söz edildiğini söyleyebileceğimiz hiçbir belirti bulunmuyor. Buyruğun direği *salâttır* çünkü her teslim olmuş kişinin Kuran'ı iyice öğrenmesi gerekir. Öğrenmişse düzenli olarak anımsaması, bilgiyi canlı tutması gerekir ki yaşamın her alanına uygulasin ve Allah'ın rızasını öncelemek bir düşünsel alışkanlık olsun. Sonraki Müslüman kuşaklara bırakılacak olan iyiliği yayma savaşımı, öncü toplumun sırtladığı ağır yük cihattır. Buraya namaz koyunca bu anlam bütünlüğü ve yapılan hayvan veya bina benzetmesi darmadağın oluyor.

3

"Mümin, salâтта olduğunda Efendisiyle bire bir konuşmaktadır. Bu nedenle sağa sola tükürmesin..." Buhari, Salât, 8/63 (36/413).²⁶

وسلم " إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا يُنَاجِي رَبَّهُ، فَلَا يَبْزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلَئِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ "

Salâttaki kişi, yetiştirgeniyle (Ar. *rab*) bire bir konuşmaktadır çünkü *salâtta* Kuran okunur, açıklanır veya anımsatılır. Konuşma sözcüğü, kendisine söyleneni dinlemek anlamında eğretilme olarak kullanılmıştır. Kuran'ı, onu indirene geri okumak biçiminde anlamamız için bir neden yoktur.

²⁴ <https://sunnah.com/bukhari/18/35>

²⁵ <http://sunnah.com/tirmidhi/40/11>

²⁶ <http://sunnah.com/bukhari/8/63>

4

"Her kim sabah akşam mescide giderse, her sabah ve akşam gidişinde Allah ona cennette bir yer hazırlar." (Buhârî, Ezân, 37; Müslim, Mesâcid, 285).²⁷

عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ
أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نُزُلًا مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ ."

Çünkü mescitte Kuran'ı dinliyor ve doğru yaşamaya çağrılıyor. Doğru yaşadığı için de Bahçe'deki yeri hak edecek olgunluğa adım adım eriyor. Nedensellik ilişkisi apaçıktır. "Namaz" dediğimiz anda bu nedensellik ilişkisi darmadağın olur ve camide geçirilen sıkıcı zamanın karşılığında hesaba yatan sevap-puanlarla çevrili bir sanal dünyada buluruz kendimizi.

5

"Toplantıyı (Cuma) üç kez terk edenin yüreği mühürlenir." İbni Mace, İkamet, 5/1179 (93); Müslim, Cuma, 4/52 (865/12); Nesai, Cuma 14/1380.²⁸

" مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ تَهَاوُنًا بِهَا طُبِعَ عَلَى قَلْبِهِ ."

Mühürlenir çünkü Kuran'ı duymaya duymaya unuttur. Özellikle günlük Kuran çalışma alışkanlığı yoksa (Cuma namazlarının asgari görev sayılmasını anımsayın), haftalık toplantı düzeninde üç haftayı Kuran'dan hiçbir şey duymadan veya okumadan geçirmiş olacaktır. Uzak kaldıkça dönmesi zorlaşır. Dalıp gidenlerle birlikte dalıp gitmeye başlar.

6

"Topluluk salâtı, bireysel salâttan yirmi yedi derece yeğdir." Hadisi bir başka sürümünde Ebu Hureyre ekliyor: "Buhari, Ezan, 10/42 (645/30); Müslim, Mesacit, 5/308 (649/42).²⁹

" صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْقَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً ."

Birden çok nedeni olabilir. En görünen nedeni, Kuran'ı daha iyi bilen birinden dinlemenin daha iyi olmasıdır. Cemaatin izlediği sırayı izlemek veya Kitap'ı konulara göre çalışmak daha verimli olabilir. Cemaatin benimsediği ders yoğunluğuna, düzene ve hıza katılmak da yararlı olacak ve üyeleri bir tür senkron durumuna getirecektir. Tıpkı bir kursun veya lisans programının aynı basamağında bulunan öğrenciler gibi. Kişinin Kuran'a olan ilgisini topluluğa göstermesinin yararı da vardır. Hiç Kuran dersi yapmamış kişilere bunlar anlamsız gerekçeler gibi gelebilir.

7

"Bayağı yaşamı bir kenara bırakarak Allah'a içtenlikle kulluk eden, ortak koşmayan, öğretiyi (salât) ayakta tutan, arınmaya ulaşan kişiden Allah hoşnut olur." İbni Mace, Sünnet (giriş), 1/73 (9).³⁰

²⁷ <http://sunnah.com/bukhari/10/56>

²⁸ <http://sunnah.com/urn/1284730> <https://sunnah.com/muslim/7/52> <https://sunnah.com/nasai/14/6>

²⁹ <http://sunnah.com/bukhari/10/42> <http://sunnah.com/muslim/5/308>

بْنِ مَالِكٍ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - " مَنْ قَارَعَ الدُّنْيَا عَلَى الْإِخْلَاصِ لِلَّهِ وَحْدَهُ وَعِبَادَتِهِ لَا شَرِيكَ لَهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ مَاتَ وَاللَّهُ عَنْهُ رَاضٍ ". قَالَ أَنَسٌ وَهُوَ دِينَ اللَّهِ الَّذِي جَاءَتْ بِهِ

Bu hadis, yerinden kaydırılan kavramların ve çeviri kıyımının güzel bir örneği. Gelenekçilerin çevirdiği biçimiyle okursak bakın ne oluyor: “Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah’a ihlasla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekatı vererek dünyadan ayrılırsa, Allah’ın kendisinden razı olduğu halde ölmüş olur.” Oysa metinde görünen sözcüklerin karşılığını yazıp düzgün çeviri yaptığımızda *salât* ile tektanrıcılık arasındaki ilişki açıkça görünüyor. Sayılan edimler birbirini açıklayan bir mantık ve nedensellik örgüsü oluşturuyorlar. “Namaz, ibadet...” demeye başladığımızda bu örgü yitiyor. “Bayağı olandan uzaklaşmak” olarak anlayabileceğimiz “*faraka ed dunya*” ifadesini yalnızca ölüm olarak anlayınca Allah’ın hoşnutluğunu da ölüm sonrasına ertelemiş ve Bahçe’yle sınırlandırmış oluyoruz. Böylece din ve dünyayı birbirinden ayırıyor, seküler, bireyci, yalnız, çileci ve etkisiz bir Müslüman yaşamı kurgulamış oluyoruz. Sonra da başörtülü tanrıtanımlara mı şaşıralım?

8

“Elçi’yi torunu kucağında salâтта iken gördüm. Yere kapandığında onu yere koyuyordu.” Müslim, Mesacid, 5/52 (543/9).³¹

الرُّبَيْعُ، ح وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ قُلْتُ لِمَالِكٍ حَدَّثَكَ عَامِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ الزُّرَقِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْنَبَ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَأَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ فَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا وَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا قَالَ يَحْيَى قَالَ مَالِكٌ نَعَمْ .

Eğer namaz kılıyor olsaydı kucağına almasına gerek olmazdı çünkü namazda ayakta uzun süre geçirilmez. Kuran dinletisinde ayakta uzun süre geçiyor olmalı ki çocuğu kucağına alsın. İlk dönemlerde yere kapanma yalnızca Kuran okumanın bitişini belirten, “Duyduk ve boyun eğdik” ilkesini simgeleyen bir hareket olmalı ki bu hadisi okuyanlar makul bulsunlar.

Hadislerin Elçisi Minberde Kuran Okuyor

Bugün Türkiye camilerinde minberde yalnızca Cuma hutbesi okunur. Kuran okunmaz, namaz kıldırılmaz. Oysa Cuma günü olmayıp da sabah, öğle, ikindi, akşam gibi zamanlarda Elçi’nin minbere çıktığını söyleyen hadisler vardır (buraya aldıklarımın dışında).³² Bu hadislerle ilgili iki olasılık dikkate alınmalıdır: Elçi ya bütün Kuran dersini kürsüde, yüzü dönük olarak veriyor ya da önce arkası dönük olarak sureyi okuyor, sonra kürsüye çıkarak okuduğunu açıklıyor, soruları yanıtlıyor ve dersi sürdürüyor. İki olasılık da bugünkü uygulamaya benzemiyor.

³⁰ <http://sunnah.com/urn/1250700>

³¹ <http://sunnah.com/muslim/5/52>

³² Örnek: <https://sunnah.com/abudawud/39/37> <https://sunnah.com/bukhari/64/278>

Tarih kitaplarından öğrendiğimiz kadarıyla Müslüman hükümetlerde göreve başlama, ant içme törenleri çoğunlukla minberde yapılmış. Hadislerin elçisinin minber üzerinde doğru ant içmekle ilgili uyarıları da var.³³ Demek ki minberi “hutbe” okumaya yarayan süslü bir merdiven olarak değil, Allah'ın yasasının okunduğu ve ayakta tutulduğu temiz bir taht olarak görmüş olma olasılıkları var.

1

“Elçi minberde okurken –Sad’ı– secdeye geldiğinde indi ve secde etti, insanlar da secde ettiler. Ertesi gün yine okudu. Secdeye [ayette] geldiğinde insanlar secdeye davrandılar. Bunun üzerine Elçi dedi ki: ‘Bu bir Peygamber’in tövbesidir ama sizin secdeye davrandığınızı görüyorum?’ Ardından indi ve secdeye kapandı, insanlar da secde ettiler.” Ebu Davut, *Salât* 7/10 (1410/483).³⁴

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو - يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ - عَنْ ابْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ عِيَّاضِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي سَرِجٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّهُ قَالَ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ { ص } فَلَمَّا بَلَغَ السُّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ مَعَهُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ آخِرِ قَرَأَهَا فَلَمَّا بَلَغَ السُّجْدَةَ تَشَرَّنَ النَّاسُ لِلْسُّجُودِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةٌ نَبِيٍّ وَلَكِنِّي رَأَيْتُكُمْ تَشَرَّنْتُمْ لِلْسُّجُودِ " . فَكَرَّرَ فَسَجَدَ وَسَجَدُوا .

Şu hadis aslında tek başına bütün yanlış anlamayı gözler önüne seriyor. İnsanlara söylemiş ama anlamamışlar. Daha dakika bir ve insanlar Kuran dersini namaza dönüştürmeye başlıyorlar, görüyorsunuz. Orada olup da onu taklit edenler, Elçi'nin öğrettiğinden hiçbir şey hatırlamayanlar. Çünkü konuyu anlamadılar. Bütün kıyamet nereden kopuyor, savaşlar neden oluyor, hiç bir şey anlamadılar. Algı düzeyleri o kadar düşük ki ne giydiği, ne yediği, eğilip eğilmediği, ağzının kırırdadığı gibi anlamsız ayrıntıları sözde hadis diye aktarıyorlar. Bu hadis kitaplarını yazanlar o gün orada olsalardı onlar da Elçi'nin ne anlattığını umursamayacak ve onun hareketlerini taklit edeceklerdi. Ayrıca metindeki şu ayrıntıyı atlamayalım: Elçi insanların secdeye davrandıklarını görüyorsa okurken yüzü onlara dönük olmalıdır. Yalnızca secde edecekken onlara arkasını dönüyor.

2

“[Halife] Ömer Nahl Suresi’ni toplantı günü (Cuma) minberde okudu. Secde ayetine geldiğinde indi ve secde etti, insanlar da secde ettiler. Ertesi toplantı günü (Cuma) aynı sureyi okudu, secde ayetine geldiğinde ‘Ey insanlar, secde ayetini okuduğumuzda secde eden doğru yapar, ama secde etmeyene günah yoktur’ dedi. O gün Ömer secde etmedi. İbn Ömer [bu hadise] şunu ekliyor: ‘Allah okumada secdeyi zorunlu yapmadı ama isteyen yapabilir.’” Buhari, Secde 17/11 (1077/10).³⁵

³³ <https://sunnah.com/ibnmajah/13/18> <https://sunnah.com/abudawud/22/5>

³⁴ <https://sunnah.com/abudawud/7/10>

³⁵ <https://sunnah.com/bukhari/17/11>

وَكَانَ رَيْبَعَهُ مِنْ خِيَارِ النَّاسِ عَمَّا حَضَرَ رَيْبَعَهُ مِنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَرَأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى الْمِنْبَرِ سُورَةَ النَّحْلِ حَتَّى إِذَا جَاءَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْقَابِلَةَ قَرَأَ بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءَ السَّجْدَةَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نَعْمُرُ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَجَدَ فَقَدْ أَصَابَ، وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ. وَلَمْ يَسْجُدْ عُمَرُ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. وَزَادَ نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَقْرِضِ السُّجُودَ إِلَّا أَنْ نَشَاءَ.

Hadis elçisinin başına gelenin tıpkısı, Ömer'in de başına gelmiş. Ömer minberde yüzü kalabalığa dönük durumda haftalık Kuran dersi veriyor, başka bir şey yapmıyor. Yere kapanan kişileri taklit etmemek gerektiğini hem söyleyerek hem de söylediğini yaparak gösteriyor. Çünkü belli ki derslere ilgi arttıkça yeni katılanlar yere kapanmayı bir kural sanarak öndekileri, müdaviimleri taklit etmeye başlıyorlar. Ömer bu yanlış anlamayı gidermeye çalışıyor. "Ey müminler" veya "Ey Müslümanlar" dememesi bile ilginç bir ayrıntı çünkü kalabalığın içinde Müslüman olmayanlar da olabilir. Tıpkı Muhammed'i dinlemeye gelenlerin içinde Müslüman olmayanların bulunduğu gibi. Bu hadisteki Ömer bin dört yüz sonra bizi "namaz kılarken" görseydi eminim saçını başını yolardı.

3

Elçi, bir palmiye kütüğünü kürsü olarak kullanıyormuş. Bir iyiliksever kendisine doğru düzgün bir kürsü hediye edince onu kullanmaya başlamış. Artık kullanılmayan palmiye kütüğü ağlamaya başlayınca Elçi ona dokunup teselli etmiş ve "Artık zikri duyamadığı için ağladığını" söylemiş. Buhari, Buyu, 34/48 (2095/32); Fazilet, 61/93 (3584/25); Tirmizi, Cuma, 4/18 (505/10), Fazilet, 49/3987; Riyazüs Salihin, Diğer Konular, 18/24 (1831/370).³⁶

حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ أَيْمَنَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَجْعَلُ لَكَ شَيْئًا تَقْعُدُ عَلَيْهِ فَإِنِّي لِي غُلَامًا تَجَارًا. قَالَ "إِنْ شِئْتَ". قَالَ فَعَمِلْتُ لَهُ الْمِنْبَرَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَعَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ الَّذِي صُنِعَ، فَصَاحَتِ النَّخْلَةُ الَّتِي كَانَ يَخْطُبُ عِنْدَهَا حَتَّى كَادَتْ أَنْ تَنْشَقَّ، فَتَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَخَذَهَا فَضَمَّهَا إِلَيْهِ، فَجَعَلَتْ تَبْكُ أَنْبَنَ الصَّبِيِّ الَّذِي يُسْكُتُ حَتَّى اسْتَقَرَّتْ. قَالَ "بَكَتْ عَلَى مَا كَانَتْ تَسْمَعُ مِنَ الذِّكْرِ".

Böyle bir şey olmadı elbette... Ama hadisleri ciddiye alan biri şu iki olasılıktan birini çıkarsamalıdır: Ya Elçi, Kuran dinlemenin ne kadar değerli bir şey olduğunu çocuklara anlatabilmek için böyle bir öykü anlattı, ya da başka biri çocuklara aynı şeyi anlatabilmek için Elçi hakkında böyle bir öykü uydurdu. İki

³⁶ <https://sunnah.com/bukhari/34/48> <https://sunnah.com/bukhari/61/93> <https://sunnah.com/tirmidhi/4/18> <https://sunnah.com/riyadussaliheen/18/24>

olasılıkta da şunu anlıyoruz ki Elçi, Kuran'ı (metinde *zikir* diye geçiyor) minberde okumuş. Mescidin içinde başka bir yerde okusaydı kütüğün ağlaması için bir neden olmazdı.

4

"Sahl bir Sad dedi ki, 'O kürsüyü (minberi) en iyi ben bilirim. ... Kürsüyü şunlar, şunlar Elçi için yaptılar. Elçi, üzerine çıkıp kibleye döndü, Kuran okudu, eğildi, aşağı indi ve secde etti. Yeniden üzerinde çıktı, Kuran okudu, indi ve secde etti.'" İbn Mace, İkame 4/1481; Buhari, Salât 8/29 (377/18); Nesai, Mesacid 8/52 (739/45).³⁷

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ ثَابِتٍ الْجَحْدَرِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ اخْتَلَفَ النَّاسُ فِي مَنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مِنْ أَيْ شَيْءٍ هُوَ قَاتُوا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ مَا بَيَّي أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ أَعْلَمَ بِهِ مِنِّي هُوَ مِنْ أَثْلِ الْعَابَةِ عَمَلُهُ فَلَانٌ مَوْلَى فُلَانَةٍ تَجَارُ فَجَاءَ بِهِ فَقَامَ عَلَيْهِ حِينَ وُضِعَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ فَقَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَرَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ ثُمَّ عَادَ إِلَى الْمَنْبَرِ فَقَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ فَقَامَ ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ .

Aktaran kişi öyle söylemese de büyük olasılıkla yüzünü kibleye yalnızca secdede dönüyor çünkü arkası dönük olarak okursa cemaat iyi duyamaz. Arkası dönük okuyacak olsaydı sesini duyurabilmek için herkesin arkasına geçmesi gerekirdi, önüne değil. Ayrıca arkası insanlara dönük olacaksa kürsüye çıkmasının anlamı yoktur. Konuşan kişinin yükseğe çıkmasının amacı sesin daha iyi yayılabilmesidir. Hadisin Müslim sürümünde Elçi "*salâtı* öğrenesiniz diye böyle yaptım" diyor.³⁸

5

"Elçi her toplantı günü (Cuma) Kuran'dan Kaf'ı okurdu, onun ağzından ezberledim." Müslim, Cuma, 7/62 (872/13); Nesai, Cuma, 14/1422 (14).³⁹

وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّارِمِيُّ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، بْنُ بِلَالٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أُخْتِ، لِعَمْرَةَ قَالَتْ أَخَذْتُ { ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ } مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَهُوَ يَقْرَأُ بِهَا عَلَى الْمَنْبَرِ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ .

6

Ayşe: "Suçsuzluğum ortaya çıkınca Elçi minbere çıktı, hatırlattı ve okudu, yani Kuran'ı. İndiğinde iftiracıların cezalandırılmasını söyledi." Ebu Davut, Hudud, 40/124 (4474/35); İbn Mace, Hudud 20/2664.⁴⁰

³⁷ <https://sunnah.com/urn/1287640> <https://sunnah.com/bukhari/8/29> <https://sunnah.com/nasai/8/52>

³⁸ <http://sunnah.com/muslim/5/56>

³⁹ <https://sunnah.com/muslim/7/62> <https://sunnah.com/nasai/14/48>

⁴⁰ <https://sunnah.com/abudawud/40/124> <https://sunnah.com/urn/1268840>

حَدَّثَهُمْ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ
لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا - تَعْنِي الْقُرْآنَ - فَلَمَّا نَزَلَ مِنَ
الْمِنْبَرِ أَمَرَ بِالرَّجُلَيْنِ وَالْمَرْأَةَ فَضَرَبُوا حَدَّهُمْ .

Burada dikkat çeken nokta Elçi'nin Kuran'ı arkası dönükken "namazda" değil, kürsüde ve yüzü kalabalığa dönükken okuması. Sırf ilgili iki ayeti okumak için kalabalığı mescide kadar götürmüş, kürsüye çıkıp otuz saniye sonra inmiş olamaz. Elçi o günün Kuran dersinde günün gereğine uygun olan bölümü okumuş ve inmiş olmalıdır. Metinde o günün Cuma günü olduğu gibi bir işaret de yok. Bu tür hadisler, yani minberde Kuran okuduğunu aktaran hadisler sayıca az ama sonuçta kitaplara girmiş. Hadisleri ciddiye alan birinin bunları görmezden gelmemesi gerekir.

7

"Elçi'nin minberde 'Onlara karşı toplayabildiğiniz kadar güç ve besili atlar hazırlayın.' [8:60 ayetini] okuduğunu ve üç kez 'Güç, atıcılık demektir' dediğini duydum." İbn Mace, Cihat 24/2920; Müslim, İmare 33/241 (1917/52); Tirmizi, Tefsir 47/3363.⁴¹

أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ، يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَى الْمِنْبَرِ {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ} أَلَا وَإِنَّ الْقُوَّةَ الرَّئِيَّ "ثَلَاثَ مَرَّاتٍ .

8

"Elçi'yi minberde okurken duydum: 'Ey yönetici!' diyerek seslenecekler; 'Efendim, işimizi bitirsin!'" [43:77 ayeti]" Buhari, Tefsir, 65/4819; Ebu Davut, Huruf, 32/24 (3992).⁴²

حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَعْلَى، عَنْ
أَبِيهِ، قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ عَلَى الْمِنْبَرِ {وَنَادُوا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ} وَقَالَ

9

"Evim ve minberim arasında cennet bahçelerinden bir bahçe vardır, minberimde de pınar." Buhari, Fadl Salât 20/8 (1196/5), Faziletül Medine 29/22 (1888/12), Rikak 81/176 (6588/53), İtisam 96/64 (7335/16); Müslim, Hac 15/572 (1390/92); Tirmizi, Fazilet 49/4293.⁴³

⁴¹ <https://sunnah.com/urn/1276620> <https://sunnah.com/muslim/33/241> <https://sunnah.com/urn/640890>

⁴² <https://sunnah.com/urn/44990> <https://sunnah.com/abudawud/32/24>

⁴³ <https://sunnah.com/bukhari/20/8> <https://sunnah.com/bukhari/29/22> <https://sunnah.com/bukhari/81/176>
<https://sunnah.com/bukhari/96/64> <https://sunnah.com/muslim/15/572> <https://sunnah.com/urn/638070>

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ حَدَّثَنِي خُبَيْبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي "

“Evim ve mihrabım arasında” veya “evim ve *musallam* arasında” demediğine dikkat edin. Minber diyor çünkü Kuran’ı minberde /kürsüde, yüzü insanlara dönük olarak okuyordu. Oysa bugün namaz, mihrap denen duvar işaretinin önünde, sırtını kalabalığa dönerek yapıyor. Pınar olarak çevirdiğim “*havz*” sözcüğü *kevser* olarak yorumlanıyor. Yorumun doğru olduğunu varsayarsak çıkarımım ikinci kez doğrulanıyor çünkü Kuran’da geçen *kevser* sözcüğü Kuran’ın tükenmeyen ışığını anlatır. Elçi Kuran’ı minberde okuyor olmalı ki minberi *kevser*e benzetsin.

10

“Abdullah’a Ulak’ın ayakta mı, oturarak mı seslendiği soruldu. ‘Seni ayakta bıraktılar [62:11] ayetini okumadın mı?’ dedi.” İbn Mace, İkame 5/1162.⁴⁴

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَتِيَّةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّهُ سُئِلَ أَكَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَخْطُبُ قَائِمًا أَوْ قَاعِدًا قَالَ أَوْ مَا تَقْرَأُ {وَتَرَكُوكَ قَائِمًا} قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ غَرِيبٌ لَا يُحَدَّثُ بِهِ إِلَّا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَحْدَهُ .

“Seslenmek” olarak çevirdiğim sözcük *hataba*; *hutbe* sözcüğünün aynısı. Burada *hutbe* ile *salât* arasındaki ayrım kaybolmuş. 62:11 ayetinde toplantı günü *salât*ından (Cuma *salâtı*) söz ediliyor.

Hadislerde *Salât* Sözcüğünün Kullanımı

1

“Allah’ın Elçisi hastayken Ebu Bekir’e *salât* etmesini söyledi. Ebu Bekir *salâtta* onlara önderlik ediyordu. Sonra Allah’ın Elçisi biraz iyileşti, çıktı ve Ebu Bekir’i önderlik ederken gördü. Ebu Bekir onu görünce geri adım attı ama Allah’ın Elçisi ona devam etmesini işaret etti. Sonra Allah’ın Elçisi Ebu Bekir’in hemen yanına geldi. Böylece Ebu Bekir, Elçi’nin *salât*ını izledi (*yusalli bi salât*), insanlar da Ebu Bekir’in *salât*ını izlediler (*yusallun bi salât*).” İbn Mace, İkame 5/1291; Buhari, Ezan 10/77 (683/47); Müslim, *Salât* 4/105 (418/21); Nesai, İmame 10/57 (833/40).⁴⁵

⁴⁴ <https://sunnah.com/urn/1284560>

⁴⁵ <https://sunnah.com/urn/1285810> <https://sunnah.com/bukhari/10/77> <https://sunnah.com/muslim/4/105> <https://sunnah.com/nasai/10/57>

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فِي مَرَضِهِ فَكَانَ يُصَلِّيَ بِهِمْ فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - خِفَّةً فَخَرَجَ وَإِذَا أَبُو بَكْرٍ يُؤْمُ النَّاسَ فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ اسْتَأْخَرَ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَيْ كَمَا أَنْتَ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِذَاءَ أَبِي بَكْرٍ إِلَى جَنْبِهِ فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ.

İmamın *salât*ını, yani *salla* edişini cemaatin izlemesi de *salla* sözcüğüyle anlatılıyor. Ebu Bekir ve Muhammed aynı anda okuyor olamazlar. Demek ki dinleyenler, okuyanın söylediklerini içlerinden veya kısık sesle yineleyerek öğrenmeye /ezberlemeye çalışıyorlar. Hadisin Nesai'deki sürümünde *salla* sözcüğü yerine taklit etmek anlamına gelen başka bir sözcük var. Ayrıca Nesai sürümünde imamların "oturdukları" söyleniyor. Bu öyküyü gerçek varsayacaksak, Ulak'ın ve yoldaşlarının "Biz okurken onun okunuşunu izle" diyen 75:18 ayetini *salât* yönergesi olarak anlamış olduklarını çıkarsamamız gerekir. O zaman iki makul olasılık var: Ya cemaat, imamın okuduğunu eşzamanlı olarak kısık sesle yineliyor ya da imam cümle aralarında duruyor ki insanlar sessizce yinelesinler, böylece sureyi öğrensinler ve ezberlesinler. "Sahih" sayılan "Elçi, sabah *salât*ında altmış ila yüz ayet okurdu" hadisi bu olasılığı güçlendiriyor.⁴⁶ Çünkü gelenekçi kaynaklar ayetlerin sonradan numaralandırıldığını yazıyor. Üstelik 2:282 gibi kimi ayet bir paragraftır. Öyleyse bunu aktaran kişi ayetleri değil, Elçi'nin cümleler arasındaki duraklama sayısını saymış olmalıdır. Bugün kimi Arap ülkesinde, Afrika'da ve Hint alt kıtasındaki Müslümanlarda bu tür okuma-yineleme biçimindeki öğretim yönteminin sürdüğü biliniyor. Hafızlık kurslarında hala dinle-yinele yöntemi kullanılıyor. Hadisteki olayın gerçekleştiği zamanda şimdiki gibi herkesin elinde basılı bir kopya olmadığını akıldan çıkarmayalım. Hadisçi-namazcılar bu hadis yokmuş gibi davranıyorlar.

2

"Elçi'yle *salât* ediyorduk (nusalli), bir gürültü duydu. Ne olduğunu sordu. 'Salâta koşturduk' dediler. Dedi: 'Bunu yapmayın. Dingin olun. Vardığınızda *salât* edin (sallu), öncekileri tamamlayın.'" Müslim, Mesacid 5/198 (603/28); Buhari, Ezan 10/32 (635/20).⁴⁷

حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ الصُّورِيُّ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ أَبَاهُ، أَخْبَرَهُ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ جَلْبَةً . فَقَالَ " مَا شَأْنُكُمْ " . قَالُوا اسْتَعْجَلْنَا إِلَى الصَّلَاةِ . قَالَ " فَلَا تَفْعَلُوا إِذَا أَنْتُمْ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا سَبَقَكُمْ فَأَتِمُّوا " .

⁴⁶ <http://sunnah.com/urn/1281670>

⁴⁷ <http://sunnah.com/muslim/5/198> <https://sunnah.com/bukhari/10/32>

Okuma başladıktan sonra, okumanın yarısında mescide gelenlere “salla edin (*sallu*)” diyor. Bunu “namaz kılın” olarak çevirmek buradaki olay örgüsüne uymaz; yanlış olur. Bunu “izleyin” diye çevirmek uygun olacaktır. “Yetiştığınız yerden sonrasını izleyin” diyor. Toplu okuma bittiğinde bir biçimde ya aynı sureyi veya başka bir sureyi yalnız başlarına okuyup oturumu tamamlayacaklar. Konuşulan tek konu Kuran’dan bir bölüm okumadır. Ne “dua”, ne de Allah’a yapılan bir ödeme...

Salâtın Elçi Ölür Ölmez Bozulmuş Olması

1

“Enes Bin Malik ağlıyordu, nedenini sorunca şöyle dedi: ‘Elçi’nin yaşamıyla ilgili hiçbir şey bilmiyorsam salâtın ziyan edildiğini biliyorum.’” (19:59 ayetindeki sözcüğü kullanıyor) Buhari, Mevakit 9/9 (530/7).⁴⁸

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ وَاصِلٍ أَبُو عُبَيْدَةَ الْحَدَّادُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ، أَخِي عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ، يَقُولُ دَخَلْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَدْمَشَقُّ وَهُوَ يَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكَ فَقَالَ لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مِمَّا أَذْرَكْتُ إِلَّا هَذِهِ الصَّلَاةُ، وَهَذِهِ الصَّلَاةُ قَدْ ضُيِّعَتْ. وَقَالَ بَكَرٌ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ الْبُرْسَانِيُّ أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ نَحْوَهُ.

Bu hadise inanacaksak Elçi ölür ölmez *salâtın* bozulduğuna inanmamız gerekiyor.

2

“Bundan sonra yardımcılar (ensar) azalacak ve insanlar çoğalacak. ...” Buhari, Cuma 11/51 (927/29).⁴⁹

عَصَبَ رَأْسَهُ بِعَصَابَةٍ دَسَمَةٍ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ "أَيُّهَا النَّاسُ إِلَيَّ". فَتَابُوا إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ "أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ هَذَا الْحَيَّ مِنَ الْأَنْصَارِ يَقْلُونَ، وَيَكْثُرُ النَّاسُ، فَمَنْ وَلِيَ شَيْئًا مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَطَاعَ أَنْ يَضُرَّ فِيهِ أَحَدًا أَوْ يَنْفَعُ فِيهِ أَحَدًا، فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَيَتَجَاوَزْ عَنْ مُسِيئِهِمْ".

Metne göre Elçi bu hadisi son günlerinde söylüyor. Hadis elçisinin ölümüyle yardımcılarının sayısı azalmak zorunda değil. Artabilirdi de, ama azalacağını söylüyor. Kuran’ı iyi bilen ve onu bir yasa olarak ayakta tutanların azalmasıyla *salâtın*, yani Kuran’ı bildirip uygulamanın bozulması arasında doğrudan nedensellik ilişkisi var. Bu uydurma hadis, Kuran’ın bu konudaki ayetleriyle uyuyor. Ama bu hadisleri okuyup duranlar *salâtın* hiç bozulmadan günümüze geldiğini öne sürüyorlar.

⁴⁸ <https://sunnah.com/bukhari/9/9>

⁴⁹ <https://sunnah.com/bukhari/78/67>

***Salât*=Namaz Denklemi Hadisçilikle Çelişir**

Kuran'dan “namazın beş vaktini” çıkaranların dayanak olarak kullandıkları ayetler şunlardır: 2:238 (orta/öğle), 11:114 (yatsı), 17:78 (öğle, ikindi, yatsı), 20:130 (ikindi), 24:58 (yatsı), 30:17-18 (öğle), 50:39 (ikindi). Bu ayetleri sabah ve akşam (24:58) olarak bildirilen iki zamana öbür üç zamanı eklemek için delil olarak sunarlar. Bu durum “miraç hadisi” olarak bilinen ünlü hadisle çelişir. Bu hadise göre sözde elçi gökyüzüne yükselmiş (mecaz anlamda değil, fiziksel olarak uçmuş), gökyüzünde oturmakta olan hadis tanrısıyla namaz pazarlığı yapmıştır. Hadis tanrısı Müslümanların günde elli kez namaz kılmalarını istemiştir. Hadis tanrısıyla insanlar arasında aracılık etme yetkisi olan hadis elçisi mızımlanınca yanıldığını anlayıp vazgeçmiş ve beşe indirmiştir. Çelişki, bu hadisi ciddi ciddi önümüze koyanların bu olayı 17:1 ayetiyle bağdaştırmalarıdır. Bu ayet sözde elçinin yükseldiği ve pazarlığı yaptığı geceyi anlatıyormuş. Yine aynı kişiler Kuran'ın “iniş sırasının” kitap sırasından farklı olduğunu öne sürer ve Kuran'da bir belirti olmamasına rağmen kendilerince bir iniş sırası savunurlar. Yukarıdaki ayetlerin bu iniş sırasındaki dizilimleri şöyledir:

50/Kaf	34. sıra
20/Taha	45. sıra
17/İsra	50. sıra
11/Hud	52. sıra
30/Rum	84. sıra
2/Bakara	87. sıra

İsra Suresi'nden önce inen yalnızca iki surede bulunan ayetlerden ancak ikindi vakti çıkarılabiliyor. Öyleyse İsra Suresi indiğinde, eldeki surelerden günde beş değil üç vakit çıkarılabiliyor. Oysa hadiste *salât* vakitleri elliden üçe değil, beşe indirilmişti. Bu bir çelişkidir. Hem uyduruk hadisleri, hem uyduruk iniş sırasını, hem de uyduruk “namaz ibadeti” kavramını aynı anda savunmak bir çelişkidir. Öğle, ikindi, akşam *salât*ını anlattığı düşünülen ayetleri nasıl anlayacağımız ayrı bir tartışma konusudur. Burada yalnızca hadislerle dayanarak namazı anlatmaya çalışanların içinde bulundukları çelişkiyi gösteriyorum.

Kitaptan Okuyarak *Salât* Edilebilir Mi?

Müslim, İman 1/310 (160/73)'te yer alan ünlü mağaradaki ilk vahiy hadisinde Cibril, hadis elçisine “oku (*ikra*)” deyince elçi “okur değilim” diyor⁵⁰. Bunu “okumam yok” diye anlayıp çevirenler de var. Öyleyse bu hadise göre hem Kuran'da hem hadislerde yüzlerce kez geçen bu sözcük kağıttan okumak anlamına geliyor olmalı. Çünkü “söyle” anlamında deseydi “Ne söyleyeyim?” diye karşılık verirdi. Bu hadise inananlar, elde Kuran namaz kılınmayacağını söyleyerek kendileriyle çelişmiş oluyorlar. Elçi'nin oturarak *salât* ettiğini, gece çalışmalarında amacın Kuran'ı öğrenmek olduğunu, toplantılarda amacın Kuran dinlemek olduğunu belli eden hadislerle birlikte bu hadisi okuyunca bize yutturulmaya çalışandan bambaşka bir hadis manzarası çıkıyor ortaya. Ayrıca bu hadise göre Elçi'nin Kuran'ı yazmış olması gerekiyor. Bir şeyi okumak için okuma bilmek gerekiyorsa sözde yirmi üç yıl boyunca yazmadığı şeyi nasıl okumuş olabilir? Sık sık yineledikleri bu uydurma öykü, hem “kitaptan okuyarak namaz olmaz” içtihadını, hem de “Muhammed okuma yazma bilmiyordu” içtihadını yalanlıyor. Bir kez daha

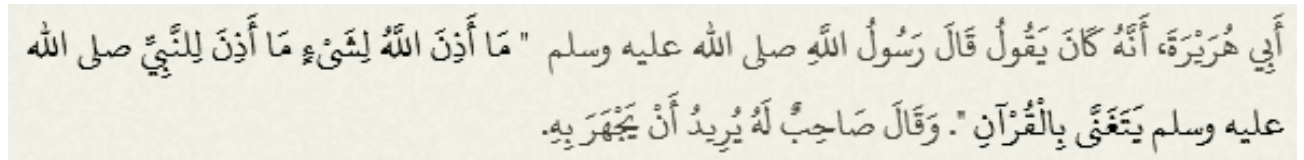
⁵⁰ <https://sunnah.com/muslim/1/310>

görüldüğü ki Kuran'ı beğenmeyenler ona eş tuttıkları veya ona eklemek istedikleri öğretilere, işlerine gelmeyince kendileri de uymazlar. Kitap elde okuyarak namaz kılma kapısı açılmış olsaydı belki insanlar ne yaptıklarını düşünmeye başlayacaklar ve Türkçesini okumak isteyeceklerdi. Ve belki namazın aslında *salât* olması gerektiğini anlamaya başlayacaklardı. Ve Türkçe *salât*, Kuran'daki yasaları öğrenip bunların uygulanmadığını fark eden, o güne dek kendini Müslüman sanan insanların aslında çoktanrıcuların arasında yaşadıklarını fark etmelerine ve arınma arayışı içine girmelerine neden olacaktı. Şeytanın korkulu rüyasıdır bu olasılık.⁵¹

Şeytanın en görkemli başarılarından biri Arap olmayanlara Arapça namaz kıldırmasıdır. Öyle büyük bir başarıdır ki, nasıl bir oyuna getirildiğini anlayan bir avuç adam çıkmıyor koca uluslardan.

Mecazı Yanlış Anlamak

"Allah, Kuran'ı düzgünce okuyan Ulak'ı dinlediği gibi hiçbir şeyi dinlemez." Buhari, Tevhit 97/108 (7492/32); Müslim, *Salât* 6/277 (793/34); İbn Mace, *İkamet* 5/1401.⁵²

Değişik kitap ve bölümlerde sıkça karşımıza çıkan bu hadiste “Allah’ın dinlemesi” mecazdır. Allah kişinin söyleyeceklerini daha ağızdan çıkmadan, hatta daha kişi doğmadan bilir. Söylemeye gereksinimi olan ve söylediğini işitmesi gereken kişinin kendisidir. Allah’ın “dinlemesi”, kişinin bundan en iyi biçimde yararlanmasını temsil eden bir mecazdır. Elçi veya Kuran’ı **öğrenmek için** okuyan herhangi biri bunun yararını kendisi görecektir. Bu hadisler bunu anlatıyor ama sığ zihinli, düşüncemeyen yorumcular bunu sanki Allah’a söylenmesi gereken bir şey varmış gibi yorumlamışlar ve Kuran’dan uzak kalan halkta zamanla öyle bir izlenim oluşmuş. Bu yüzden “namazda Allah’ın huzuruna çıkıldığı, Allah’la konuşulduğu” gibi sözler anlamını bilmeden, içindeki mecazı ayırt etmeden söylenir olmuş. İnsanın Allah’a yöneltebileceği tek eylem onun yardımını çağırmaktır; bu da eylemle olur. Kuran’ı yararlanmak amacıyla öğrenmek kişinin kendisine iyi geleceği için bu bir kulluk görevidir. Allah yalnızca insana iyi gelecek şeyleri buyurur. O, kendisi için istemekten uzaktır.

Hadislerde Olmayan Şeyler

Kuran’ı savaş taktiği belirleyen, ölüm-kalım kaygısı taşıyan bir komutan veya idama karar verecek bir ağır ceza yargıcı gibi us yürüterek, tutarlılık sınaması yaparak, olasılıkları değerlendirerek okuyan biri onda var olan şeylerin yanı sıra onda olmayan şeylerden de sonuçlar çıkarabilir. Aynı dikkati hadisleri okurken gösterdiğimizde bir şeyi fark etmemiz uzun sürmez: **Hadislerde hiç kimse *salât*ın ne işe**

⁵¹ Şeytanın bir askerinin Türkçe namazı nasıl “komik” bulduğunun ve halkın Kuran’ın içeriğini anlaması olasılığından nasıl ürperdiğinin bir örneği:

<https://web.archive.org/web/20150415022132/http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/bir-donem-turkce-kuran-tartismalari>

⁵² <https://sunnah.com/bukhari/97/108> <https://sunnah.com/muslim/6/277> <https://sunnah.com/urn/1286880>

yarayacağını sormuyor. “İki *salât* arasındaki günahlarını bağışlanır” dendiğinde hiç kimse bunun nasıl mümkün olabildiğini sormuyor, mantığını sorgulamıyor. Çünkü bu hadisleri uyduranlar da, ilk okuyanlar da *salât*ın işlevini anlıyorlardı. *Salât*ın işlevi, zaten *salât* sırasında okunan surelerde açıklanıyor. İmamı dinleyen birisi zaten *salât*ın şeffaf olan mantığını anlıyor. En azından o kalabalığın içinde kafası asgari düzeyde çalışanlar için bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Yukarıda örneği verilen, imam yere kapandı diye onu taklit ederek yere kapananlar belki bunun dışında olabilir.

Oysa bugün özellikle biz, dünyanın Araplardan geriye kalan 7,5 milyarlık bölümü namazdan hiçbir şey anlamıyoruz ve namazın ne işe yarayacağını sormamız gerekiyor. İki namaz arasındaki günahların neden bağışlanacağını anlayamıyoruz (aslında *salât* etmediğimiz için bağışlanmıyor). Bunları yüksek sesle sormasak bile kendi içimizde avutucu yanıtlar veriyoruz. Namazın normalde çalışarak edinilecek bir karşılığı gökten sepetle indiren büyümlü bir kestirme olduğunu sanıyoruz. Allah'ın kendisi için bir şey istediğini sanıyoruz. Allah hakkındaki bu yanılgının maliyeti korkunçtur. Bu konuyu ileride tartışacağım inşallah.

Hadislerde konu edilmeyen bir başka konu, hadis elçisinin Kuran'ı ne zaman, nasıl öğrettiğidir. Namazcı-gelenekçi gözlüklerle bakarsak, deve yüküyle kitap içinde Elçi'nin en önemli görevini nasıl yaptığıyla ilgili hiç söz yoktur. Hadislere saygı duyan kişinin bu durumda yapabileceği tek makul açıklama şu olabilir: *Salât* deyince herkesin bundan Kuran dersini anladığı bir zamanda ayrıca “Kuran eğitimi” veya benzer adlandırmalar yapmaya gerek kalmazdı.

Hadislerde Ezan

Hadislerde *salât* toplantısı için yapılan çağrının büyük yer tuttuğunu görüyoruz. Bazı kitaplarda “ezan” diye bölüm bile var. Bu kitapları okuyup duranlar, orada anlatılanları gözlerinde canlandırmıyorlar. Birincisi; metinde gördükleri şeyin gerçekliğini sınıyorlar. Bunu biliyoruz, çokça yazılıp çiziliyor zaten. İkincisi; kendilerine öğretilmiş olan ve bugün uygulandığını gördükleri dinle metinde gördükleri şeyi karşılaştırmıyorlar. Bu iki eksiklik, hadislerde herhangi bir konuyu çalışırken geçerli olabilir. Ezan özelinde düşünelim.

Hadislerde ilk dönemlerde *salâta* çağrının minareden bağırarak değil, kenti dolaşan bir görevli tarafından yapıldığını okuyoruz. Öğleyin, ikindileyin ve akşamleyin üst üste üç kez kente adam salıp *salâta* çağrı yapmasını beklemek gerçekçi değildir. Bu kadar yakın toplantılar yapıldığında bunu bir iki kez yaptıktan sonra insanlar zaten o saatte kendiliklerinden gelmeye başlarlar. Demek ki sokaklara adam salıp çağrı yapma uygulaması bir alışkanlığa veya geleneğe dönüşecek kadar uzun sürmüş olamaz. Her ne kadar “beş vakitten” söz eden hadisler olsa da kentteki Müslümanların birkaç saat arayla yeniden toplanmalarının zorluğunu açıklamaya gerek yok. Bu kişilerin çoğunun işlerini dakika duyarlılığında ayarlayabilecek ofis çalışanları olmadığını unutmamalı. Hadisin elçisi aybaşı uzun süren bir kadına her *salât*tan önce yıkanmasını söylemiş.⁵³ Kadının günde beş kez yıkanmasını istemiş olması olanaksızdır.

⁵³ Ebu Davut, Taharet 1/291 (113). <https://sunnah.com/abudawud/1/291>

Kuran'ı Ezgili Okumak

Hadislerin elçisinin Kuran'ı bugünkü "ustalar" gibi ezgili, melodili, müzikli okuduğuyla ilgili bir veri yok. Tersine, yavaşça okuduğu ama şarkıya, ağıda çevirmediği yazılı. Bir hadiste *salât* çağrısını (ezanı) bugünkü gibi müzikli yapan kişiye "sen bir daha okuma" diyor. En küçük bir tutarlılık arayacaksak Kuran'ı müzikli okuyanlara da aynısını söyleyeceğini, hatta onları paylayacağını söyleyebiliriz.

1

"İçinizde kimisi olacak, salâtlarına bakınca kendi salâtınızı beğenmeyeceksiniz, ... Kuran'ı okuyacaklar ama boğazlarından öteye gitmeyecek ve okun hedefi delip geçtiği gibi İslam'dan geçecekler, öyle ki okçu okun üstünde hiçbir iz bulamasın..." Buhari, Faziletül Kuran 66/83 (5058/36), Tevhit 97/187 (7562/57), Mürted 88/16 (6934/7), Enbiya 60/19 (3344/6); İbn Mace, Sünnet 1/175.⁵⁴

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ "يَخْرُجُ فِيكُمْ قَوْمٌ تَحْقِرُونَ صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلَاتِهِمْ، وَصِيَامَكُمْ مَعَ صِيَامِهِمْ، وَعَمَلَكُمْ مَعَ عَمَلِهِمْ، وَيَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمَرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمَرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ، يَنْظُرُ فِي الثُّصْلِ فَلَا يَرَى شَيْئًا، وَيَنْظُرُ فِي الْقِدْحِ فَلَا يَرَى شَيْئًا، وَيَنْظُرُ فِي الرَّيشِ فَلَا يَرَى شَيْئًا، وَيَتَمَارَى فِي الْعُوقِ."

"Boğazlarından öteye gitmeyecek" deyiimiyle anlatmak istediği, yüreklerine girmeyeceğidir. Kuran'dan hiçbir pay almayacaklarmış. Çok gösterişli okudukları Kuran'ı uygulamayacaklarmış, yani *salâtı* /dini ayakta tutmayacaklarmış. Bunu okuyup duran hadisçilerin Kuran'ı ezgili okumalarının; uygulanmamasından rahatsızlık duymamalarının; Türkçe namaz, Türkçe ezan, Türkçe Kuran gibi önerilerde öfkeden deliye dönmelerinin tuhaflığını anlatmaya sözcüklerim yeterli gelmiyor.

2

"Allah'ın Elçisi övgü (subh) salâtında otururdu, sureyi tertilli okurdu, öyle ki en uzun sureden daha uzun olurdu." Müslim, *Salât* 6/142 (733/16); Tirmizi (Şemail), İbadet El Nebi 40/281 (öbür hadis kitaplarında da geçiyor).⁵⁵

وَدَاعَةَ السَّهْمِيِّ، عَنْ حَفْصَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي سُبْحَتِهِ قَاعِدًا حَتَّى كَانَ قَبْلَ وَقَاتِهِ بِعَامٍ فَكَانَ يُصَلِّي فِي سُبْحَتِهِ قَاعِدًا وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّورَةِ فَيُرْتِّلُهَا حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلَ مِنْ أَطْوَلَ مِنْهَا.

3

"Sesini uzatarak uzatırdı (yemuddu)." İbn Mace, İkamet 5/1414.⁵⁶

⁵⁴ <https://sunnah.com/bukhari/66/83> <https://sunnah.com/bukhari/97/187> <https://sunnah.com/bukhari/97/187> <https://sunnah.com/bukhari/88/16> <https://sunnah.com/bukhari/60/19> <https://sunnah.com/urn/1251700>

⁵⁵ <https://sunnah.com/muslim/6/142> <https://sunnah.com/urn/1802640>

⁵⁶ <http://sunnah.com/urn/1287010>

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَارِثٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنْ قِرَاءَةِ النَّبِيِّ، - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ كَانَ يَمُدُّ صَوْتَهُ مَدًّا .

4

"Enes'e sordum: 'Elçi'nin okuyuşu nasıldı?' Dedi: 'Uzatarak (medden).' Sonra besmeleyi uzatarak okudu."
Buhari, Faziletül Kuran 66/70 (5046/29).⁵⁷ Kurtubi, tefsirinde bu hadisi "sesini dalgalandırmazdı /çalkalamazdı" eklemesiyle aktarıyor.

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ سُئِلَ أَنَسٌ كَيْفَ كَانَتْ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ كَانَتْ مَدًّا. ثُمَّ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، يَمُدُّ بِبِسْمِ اللَّهِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ، وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ.

5

"Elçi'nin yüzü güzeldi, sesi güzeldi ama sesini yükseltip alçaltmazdı /sallamazdı /titretmezdi (la yuraccu)."
Tirmizi (Şemail), Kiraat Resullullah 44/320.⁵⁸

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ الْحُدَّائِيُّ، عَنْ حُسَامِ بْنِ مِصْكٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا حَسَنَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الصَّوْتِ، وَكَانَ نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسَنَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الصَّوْتِ، وَكَانَ لَا يُرْجَعُ.

6

"Bu okugu (Kuran) üzüntüyle inmiştir. O yüzden okurken ağlayın. Ağlayamıyorsanız ağlar gibi ezgili okuyun (yeteğanna)." İbn Mace, İkamet 5/1398.⁵⁹

- صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ " إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ نَزَلَ بِحُزْنٍ فَإِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا فَإِنَّ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا وَتَعَنَّا بِهِ فَمَنْ لَمْ يَتَعَنَّ بِهِ فَلَيْسَ مِنَّا .

İşte hadislerin elçisinin Kuran'ı bugün okudukları gibi okumalarını buyuran, açıkça "müzikli okuyun" dediği tek hadisi. Ciddiye alınamayacak bir zırva olduğu apaçık görünüyor. Kuran'ı müzikli okuyanlar işte bu zırvanın gereğini yerine getiriyorlar. İşin gerçeği, Kuran yalnızca kötülere üzüntüdür. İyilere müjdedir, esenliktir, sudur, ışıktır.

⁵⁷ <https://sunnah.com/bukhari/66/70>

⁵⁸ <https://sunnah.com/urn/1803020>

⁵⁹ <https://sunnah.com/urn/1286850>

Sonuç

Hadis kitaplarının her cildine inanılması güç iddiaların serpiştirilmiş olması, yanında Kuran'ı bulunduran topluma Allah'ın bir nimetidir. Çünkü bu kitapların akıl çelme ve yanıltma potansiyeli düşüktür. Tevrat ve İncil'de elçi sözü olamayacak satırların parıldayıp kendini gösterdiği gibi, gerçek olamayacak anlatılar hadis kitaplarının birer bütün olarak güvenilir kaynaklar olmadığını ilk bakışta kolayca anlamamızı sağlar.

Buna rağmen hadis kitaplarının burada örneklerini sunduğum gibi, arasından gerçeği kolayca ayıklanabilecek olan çelişkilerle dolu olması da Allah'ın bir nimetidir. Kötü niyetli birileri bunlardan çok daha kapalı, gerçeği çok daha iyi gizleyen kitaplar yazabilirdi. Sözelimi Kuran'ın çevirisinin yapılamayacağı, anadilinde *salât* edilemeyeceği gibi yalanları hadis kitaplarında bulabilirdik; bulamıyoruz.

Salât sözcüğünün Kuran dersi anlamını çıkarsayabileceğimiz bütün hadisler buraya alıntılardıklarımından ibaret değildir. İki *salât* arasındaki günahların bağışlanacağını söyleyen hadis, *salâtı* kurup arınmaya ulaşana dek insanlarla savaşmayı buyuran hadis⁶⁰ gibi örneklerde *salâtın* ne olduğu açıklanmıyorsa da yaşamı adayacak kadar önemli bir şey olduğu bellidir. Öte yandan *salâtın* anlamsız ve gizemli bir tören olduğunu, yani namaz olduğunu çıkarsayabileceğimiz az sayıda hadis bulunuyor. Bunlardan en önemlileri, hadis elçisinin eğilmeyi ve yere kapanmayı düzgün yapmayan kişinin *salâtına* "olmadı baştan" dediği hadis⁶¹ ve sanki *salâtta* okunan sureler Allah'a söylenen sözlermiş gibi "yağmur *salâtı*" yaptığı hadis⁶² olmalı.

Yanlış anlayanlar veya anlamazdan gelenler olmasın diye üstüne basa basa vurguluyorum: **Hadis çöplüğünde günlerce eşelenmiş olmamın amacı hadislerden yargı çıkarmak değil, ilk çağlarda görece akli başında okurların hadislerdeki *salât* sözcüğünden ne anladıklarını kestirmektir.** "Kuran dersini" anlamış olmaları gerektiğini gösteren umduğumdan daha ilginç ve güçlü kanıt ve işaretler bulduğumu rahatlıkla söyleyebilirim.

Toparlarsak;

- **Hadisleri okuyacak olsaydık *salâtın* namaz olduğu yargısını oradan da çıkaramayacaktık. Çünkü bu yargıyla çelişen hadisler bulunuyor.**
- **Hatta Kuran'a uygun olarak, *salâtın* Kuran dersi olduğu yargısını çıkarabileceğimiz çok sayıda hadisimiz olacaktı.**
- **Her hadis kitabında *salât* konu başlığı bulunmasına karşın Kuran'ı öğrenmekle ilgili hiçbir konu başlığı bulunmuyor. Elçi'nin Kuran'ı ne zaman ve nasıl öğrettiğiyle ilgili hiçbir bilgi bulunmuyor.**
- **Kuran dersini zamanla namaza çeviren yanlış anlamanın örneğini hadislerde görebiliyoruz.**

⁶⁰ Buhari, İman 2/18 (25/17) <https://sunnah.com/bukhari/2/18>; İbn Mace, Sünnet 1/75 <https://sunnah.com/urn/1250710>.

⁶¹ Buhari, Ezan 10/151 (757/95) <https://sunnah.com/bukhari/10/151>; Buhari, Ezan 10/188 (793/122) <https://sunnah.com/bukhari/10/188>; İbn Mace, İkamet 5/1113 <https://sunnah.com/urn/1284080>.

⁶² Buhari'nin, Müslim'in, Ebu Davut'un, Nesai'nin İstiska bölümleri bu hadislerle doludur.

Demek ki namazı kanıtlamak için hadisler de yeterli gelmiyor. Hadisler yetmeyince Kitabımukaddes'i (Tevrat ve İncil) kullanarak namazı kanıtlamaya çalışanlar var, bir başka yazıda onu da çürüteceğim inşallah. Bir sonraki yazıda Kuran dersinin namaza nasıl evrildiğini araştıracağım. Sonraki yazıda modern yaşamda hangi dinin *salât*ını kimin, nasıl ayakta tuttuğunu araştıracağım.